

Současný třídní boj v USA

(překlad anglického přepisu přednášky, která se konala
2. 8. 2003 v Brně)

Loren Goldner

Rád bych zde dnes představil dvě části analýzy třídního boje ve Spojených státech. První část bude více historická a druhá bude o vývoji za posledních zhruba dvacet let. Důvodem, proč je ona historická část velmi důležitá, je významnost rasové otázky při formování americké dělnické třídy.

Zdá se, že jednou z věcí, které Evropany vždy zaráží při pohledu na Spojené státy, je to, že tato země je velmi zvláštní. A zvláštní je především skutečností, že tam nikdy neexistovala masová dělnická strana, ač tam bylo masové dělnické hnutí. Dějiny amerického dělnického hnutí od 70. let 19. století do 40. let 20. století byly těmi nejnásilnějšími dějinami dělnických hnutí ze všech velkých západních zemí. Takže bych rád začal vysvětlením, proč se během takto násilných dějin v Americe nikdy skutečně nevyvinula žádná dělnická strana jako třeba socialistická nebo komunistická strana. Velmi stručně se tedy dotknu některých historických bodů od 17. století až do konce druhé světové války.

Pravděpodobně dvě nejdůležitější události raných dějin Spojených států se odehrály roku 1676. Samozřejmě to byla doba, kdy neexistovaly Spojené státy, ale řada britských kolonií. První z těchto událostí roku 1676 byla společná vzpoura bělošských dělníků a afrických otroků proti plantážnické třídě v kolonii Virginie. Důvodem, proč byla tato vzpoura důležitá, je tehdejší přibližná podobnost pracovních podmínek bělošských dělníků a černošských otroků a to, že rozlišování na rasy, které se později vyvinulo, neexistovalo. Poté, co plantážnická třída vzpouru rozdrtila, začala rozvíjet ideologii o nadřazenosti bělochů, která sloužila k rozdělování dělníků a dávala bělošským dělníkům pocit, že na systému mají hmotný zájem. A tak vznikla ideologie, která existuje ještě dnes a podle ní mnozí běloští dělníci o sobě uvažují předně jako o běloších a až pak jako o dělnících. A tato ideologie je jedním z hlavních důvodů, proč v Americe nikdy nebyla masová dělnická strana.

Druhou událostí roku 1676 byla válka v severovýchodních státech Nové Anglie, která byla známá jako válka krále Filipa. A v této válce puritáni, což byli radikální protestanti z Anglie, pozabíjeli asi 30 000 Indiánů a ustavili naprostou vojenskou kontrolu nad Novou Anglií, severovýchodní částí Ameriky. Rané dějiny Spojených států tak daly vzniknout dynamice založené na směsi radikálního protestantství, afrických otroků a Indiánů. A tyto dvě události chápané dohromady vytvořily v Americe základní ideologickou dynamiku, kdy na jedné straně probíhá rasový útlak uvnitř společnosti a expanze na západ vně společnosti. A tato dynamika pokračuje až do současnosti.

Na druhé straně má vývoj dělnického hnutí v Americe některé velmi pozitivní aspekty, které stručně zmíním. Ve 20. letech 19. století byly v Americe jedny z prvních odborů a koncem 20. let 19. století i první faktická politická strana dělnické třídy. Problémem bylo, že tyto odbory a tato nezávislá politická strana byly zcela v zajetí ideologie bělošské nadřazenosti a problémy populace otroků je vůbec nezajímaly. A tak vznikl další aspekt oné ideologie, který existuje ještě dnes a jde o to, že něco, co se jeví jako třídní boj, je, pokud jsou v něm zapojeni jen bílí, spíše něco jako rodinný spor.

Tato hnutí dosáhla svého prvního politického vyjádření v Demokratické straně, jež se ve 20. a 30. letech 19. století stala stranou bělošských pracujících. A Demokratická strana nikdy nebyla antikapitalistickou stranou a přesto vždy měla důležitou základnu podpory v dělnické třídě. Demokratická strana opanovala americkou politiku od roku 1828 až do vypuknutí občanské války v roce 1860. Velice zajímavým povšimnutím ale je, že roku 1848 – v době prvních dělnických povstání především ve Francii, v nichž se objevil komunismus jakožto důležitý proud v dělnické třídě – bylo dělnické hnutí ve Spojených státech naprosto pohlceno otázkou otroctví. V roce 1848 se Demokratická strana ohledně otázky otroctví rozštěpila. Jak víte, začátkem 60. let 19. století byla ve Spojených státech občanská válka, která trvala pět let a šlo o skutečné vytvoření amerického státu. Do té doby lze o Americe uvažovat jako o téměř dvou zemích: jedné kapitalistické, druhé otrokářské.

V roce 1877 poprvé skutečně propuknul masový třídní boj a to železničními stávkami napříč zemí. Velmi zajímavé ale je, že rok 1877 byl rovněž rokem, kdy se vojáci severu stáhli z jižních států a umožnili tak restaurování moci staré otrokářské elity. A v tomtéž roce také skončily indiánské války na západu. Takže můžete vidět, jak to probíhá po dvě stě let od událostí roku 1676 do roku 1877: tatáž dynamika expanze proti Indiánům, otázka otrokářství uvnitř společnosti a dělnické hnutí, které bylo v zásadě hnutím bílých dělníků.

Velmi důležitou výjimkou z toho, o čem hovořím, byli IWW. IWW odmítali být odborovým hnutím bělošské elity dělnické třídy a organizovali všechny přistěhovalecké skupiny i černošské dělníky na jihu. Před první světovou válkou IWW v jižních státech fakticky organizovali společné odbory a stávky bělošských a černošských dělníků – a to bylo velice nebezpečné. Americká kapitalistická třída užívala nesmírného násilí proti bílým dělníkům, ale ještě většího násilí používala proti jakémukoli pokusu, kdy se černí a bílí snažili organizovat společně na základě rovnosti. IWW byli bohužel zničeni represemi po první světové válce, ale i značnou mechanizací odvětví, v nichž byli schopní organizovat; a zejména mechanizací zemědělství, v němž byli IWW velmi silní.

Výsledkem bylo, že skutečná odborová organizace ve Spojených státech uspěla v podobě CIO, která byla daleko méně radikální a nikoli antikapitalistickým odborovým hnutím. A je důležité pochopit, že CIO vlastně nebyla národním hnutím, ale hnutím regionálním, takže jižních států – v nichž černoši zůstávali zcela vyloučení – se většina zákonů a pokrokových aspektů Nového úřadu 30. let 20. století nedotkla. Úloha CIO byla velmi důležitá pro mobilizování amerických dělníků na podporu amerického kapitalismu ve

druhé světové válce. A tak lze říci, že k triumfu CIO došlo v době triumfu amerického kapitalismu coby světové kapitalistické velmoci číslo jedna.

Ted, když jsem popsal vzestup amerického kapitalismu a vzestup oficiálního dělnického hnutí v USA, začnu mluvit o úpadku, který začal řadou bojů v polovině 50. let 20. století. A mezi čtyři aspekty této změny po druhé světové válce patřilo především hnutí divokých stávek v průmyslu, které začalo v roce 1955; druhým aspektem byl nástup černošského hnutí, které začalo rovněž v polovině 50. let a svých největších úspěchů dosáhlo v druhé polovině 60. let 20. století; to vše se seběhlo v kontextu vietnamské války, která polarizovala americkou společnost jako nic od občanské války 60. let 19. století; to v zásadě podruhé zničilo vládu Demokratické strany tak jako v letech před občanskou válkou. Takže můžeme vidět přímou vývojovou linii od událostí roku 1676 a puritánů až po začátek konce světové hegemonie Ameriky spolu s radikálním černošským hnutím a americkou porážkou ve Vietnamu. Rovněž je důležité chápat, že v odpověď na hnutí divokých stávek a na černošské hnutí, která se často stávala jedním a tímtéž, začali američtí kapitalisté deindustrializovat zemi a stěhovat průmysl do Kanady, Evropy a Asie. Já bych tvrdil, že tak začalo období otevřeného úpadku Ameriky jakožto kapitalistické světové velmoci a jakéhosi politického vakua v Americe, které již nikdy nebylo zaplněno.

To je konec mé historické prezentace a nyní přikročím k bojům posledních dvaceti let v tomto období úpadku a politického vakua. To se poprvé ozřejmilo v 80. letech 20. století velmi rozšířeným zavíráním podniků a řadou přímých útoků na dělnickou třídu. Toto období započala tím nejdramatičtějším způsobem stávka letových dispečerů v roce 1981. Letoví dispečeré byli státní zaměstnanci, takže je Ronald Reagan jednoduše vyhodil a nahradil vojenským personálem. Velkou ironií bylo, že v té době Reaganova vláda mluvila o skvělých odborech Solidarność v Polsku, a to v tutéž dobu, kdy v novinách byly fotky amerických letových dispečerů, jak jsou v železných odváděni ze svých pracovišť. Americká vláda milovala odbory a dělnické stávky, pokud se odehrávaly v sovětské sféře vlivu, ale likvidovala je ve své vlastní sféře vlivu.

Poté následovala celá řada porážek dělnické třídy. V roce 1983 proběhla stávka řidičů autobusů z Greyhound, která byla naprosto rozdracena. V roce 1984 stávkovaly celé tisíce dělníků z měděných dolů ve státě Arizona, protože společnost plánovala uzavřít důl a přestěhovat se do Chile. A během oné stávky tisíce dělníků bojovaly proti Národní gardě a bojovaly proti státní policii. V roce 1985 dělníci z konzerváren ovoce v Kalifornii stávkovali osmnáct měsíců. Stávku se jim sice povedlo vyhrát, ale během několika málo měsíců ony společnosti zavřely továrny a přestěhovaly je do Mexika. V roce 1986 vypukla ve státě Minnesota stávka dělníků z konzerváren masa, kteří byli ve stávce rovněž asi osmnáct měsíců, než byli zcela poraženi. Jedna z mála důležitých stávek, která v tomto období skutečně něčeho dosáhla, se odehrála v roce 1989 – stávka horníků z uhelných dolů ve východní části Spojených států. A zajímavé bylo, že na vrcholu této stávky v létě 1989 proti sobě stálo pět tisíc horníků a dvě tisícovky státních policistů a předáka hornických odborů museli na místo dopravit vrtulníkem, aby všem řekl, že mají jít domů a zabránit tak bitvě. Této stávce se skutečně podařilo vybojovat několik ústupků, kterých se horníci dožadovali.

Roku 1992 došlo k bouřím v Los Angeles, které trvaly tři dny a bylo při nich zabito přibližně 60 černochů a hispánců. A je důležité mít na paměti, že během 10 let před těmito bouřemi bylo v oblasti Los Angeles zavřeno deset či jedenáct velkých továren a zaniklo 40 000 pracovních míst hlavně pro černošské dělníky. A byly to právě bouře v Los Angeles, co americké kapitalisty přesvědčilo, že je třeba změnit ideologický kurs a tak se v roce 1992 dostal k moci Bill Clinton. Je ale důležité chápat, že Clintonův program byl naprostým pokračováním neoliberálního programu, jenž byl u moci od roku 1980, kdy nastoupil Ronald Reagan.

Clinton vládl za podpory Republikánské strany. Jednalo se o toho nejkonzervativnějšího demokrata, který kdy ve 20. století zastával prezidentský úřad. První, co udělal, bylo, že prosadil legislativu pro NAFTA, čímž vznikla oblast volného obchodu mezi Kanadou, Spojenými státy a Mexikem. A důsledkem NAFTA byl přesun statisíců průmyslových pracovních míst z Kanady a Spojených států do Mexika. Druhou věcí, o kterou se Clinton snažil, byl národní program zdravotní péče, ale takový národní program zdravotní péče, který by nikterak nepostihnul zájmy ani pojišťoven ani farmaceutického průmyslu, což nelze a tudíž jeho pokus o program národního zdravotnictví naprosto selhal. Další důležitou věcí, kterou Clinton udělal, byla likvidace systému sociálního zabezpečení ve Spojených státech a jeho nahrazení systémem pracovního zabezpečení. Pracovní zabezpečení znamená, že si své sociální dávky odpracujete, a to hlavně tak, že vykonáváte práci, kterou předtím dělali dobře placení, organizovaní dělníci. Pak se Clintonovi podařilo dosáhnout přijetí Číny do Světové obchodní organizace. A je důležité vědět, že vůči tomu existovala obrovská opozice ze strany amerického organizovaného odborového hnutí, která hodně stavěla na nacionalistické a protekcionistické ideologii. Například na demonstracích v Seattlu v roce 1999 řada ocelářů přišla s otevřeně protičínskými a pro-protekcionistickými hesly.

A teď v poslední části této prezentace chci hovořit o některých nových druzích bojů, které se objevily v posledních osmi letech a které začínají jít proti tomuto trendu porážky. První část se odehrála v roce 1995 – chlápek jménem John Sweeney převzal AFL-CIO, hlavní americkou federaci odborových svazů. Ale vzhledem k tomu, že když nastoupil do úřadu, bylo v odborech 14% amerických dělníků a nyní je to jen 9%, tak moc neuspěl.

Nicméně o dva roky později došlo k velice důležité stávce, stávce v UPS – šlo o řidiče nákladňáků z národního doručovatelského systému. Stávka v UPS toho ve skutečnosti moc nevybojovala. V pětileté kolektivní smlouvě dělníci dostali přidáno 10 centů na hodinu, takže za pětileté období se jim platy zvedly z 8 dolarů a 50 centů za hodinu na 9 dolarů za hodinu. Důležité ale na této stávce bylo to, že poprvé za 25 let měla masivní podporu obyvatelstva. A to americké kapitalisty opravdu vyděsilo. Důsledkem bylo, že během několika málo měsíců stávky byl předák odborového svazů řidičů, chlápek jménem Carey, obviněn z korupce. Tato obvinění byla bohužel pravdivá. Zajímavé ale bylo, že Careyho dostala k moci kampaň trockistů, kteří vstoupili do odborového svazu řidičů. A celkově to vedlo k tomu, že americký tisk a média šlely v tažení proti Careymu, čímž se snažily populární stávku zdiskreditovat.

Dalším krokem v tomto vývojovém procesu nového druhu boje byla samozřejmě demonstrace v Seattlu v roce 1999. A na Seattlu bylo důležité to, že prosadil diskusi o celé globalizaci ekonomiky, jež předtím byla diskusi pro odborníky – a to i navzdory faktu, že, jak jsem řekl před pár minutami, někteří z dělníků, kteří se Seattlu účastnili, byli orientováni protekcionisticky a protipřistěhovalecky, protičínsky a proti přistěhovalectví Latinoameričanů. Několik málo měsíců po Seattlu přišel krach high-tech boomu na burzách. A během let 2000 a 2001, kdy se ve světě konaly demonstrace v Goteborgu, Praze a Janově, antiglobalizační síly získávaly na síle a kapitalisté byli silně v defenzívě.

Právě v tomto kontextu se odehrálo 11. září, které opět změnilo celé politické a sociální klima. V létě 2000 došlo k další militantní stávce telefonních dělníků na východním pobřeží. A titíž dělníci jdou pravděpodobně právě teď nebo příští týden znovu do stávky. Rád bych ale skončil dvěma příklady proběhnuvších stávek, u nichž bylo klima nastalé po 11. září velice důležité. První byla stávka dokařů ze západního pobřeží na podzim roku 2002, která ochromila všechny přístavy na západním pobřeží Spojených států. Vláda tuto stávku velmi rychle napadla jako hrozbu pro národní bezpečnost během boje proti terorismu.

A nověji šlo o stávku, která se odehrála jen málem v New York City loni v prosinci, v prosinci 2002. O tři roky dříve, v prosinci 1999, v newyorském metru rovněž málem došlo ke stávce. K oběma těmto stávkám mělo dojít v prosinci, přímo uprostřed vánoční obchodní sezóny. V obou případech newyorský magistrát dělníkům vyhrožoval neuvěřitelnými pokutami a tresty k odnětí svobody, pokud budou stávkovat. Ale v prosinci loňského roku vstoupil do hry i nový prvek antiteroristické ideologie. Newyorské noviny ve svých titulcích hlásaly, že stávkujícím se podaří, co Úsáma bin Ládín a al-Kajdá nedokázali – paralyzovat New York. Jiné noviny říkaly, že hrozba stávky je džihádem odborového svazu dopravních dělníků proti městu.

Můžete tedy vidět, že po 11. září vzniklo klima, v němž lze téměř veškerou opozici okamžitě obvinít buď z terorismu nebo ze sympatií s terorismem. Je tak velmi legrační pozorovat, jak americký odborník na ústavní právo jede do Iráku, aby mu sepsal novou ústavu ve stejnou dobu, kdy je ústava Spojených států trhána na kusy. V září 2001 byly zatčeny a uvězněny dva nebo tři tisíce lidí muslimského původu, aniž by směli vidět právníka, aniž by směli vidět své rodiny a aniž by proti nim byla vznesena jakákoli obvinění. A za poslední měsíc nebo dva většinu těchto lidí propustili, opět aniž by je kdy z čehokoli obvinili a bez omluvy, bez náhrady za dva roky strávené ve vazbě.

Takže to je v zásadě vše, co jsem chtěl říci a teď bych rád slyšel vaše dotazy a můžeme se pustit do různých aspektů toho, co jsem zmiňoval a já bych mohl být detailnější.

OTÁZKA: To, co jsi říkal o neústavním chování amerického státu, se tady ve zprávách neobjevuje. Měla tato hysterie nějaký dopad na antiglobalizační hnutí v USA?

LOREN GOLDNER: Vůbec mě nepřekvapuje, že se nejedná o téma novinových titulků. Důležité ale je uvědomit si, že na těchto honech na čarodějnici není nic nového. V roce

1692 protestanti tvrdili, že odhalili velké množství čarodějnic. Na severovýchodě Spojených států se ze soudů s čarodějnicemi stal úplný fenomén vyvolávající společenskou hysterii. Jedná se o cosi, co se v amerických dějinách objevuje znovu a znovu jako způsob vytváření společenské solidarity. Nejslavnějším příkladem je McCarthyho hysterie proti komunistům na začátku 50. let 20. století. A ta nyní ožívá v podobě honů na čarodějnice proti teroristům, které se týkají kohokoli, kdo je muslimského původu. Myslím, že se tak americkým kapitalistům dostalo skvělé příležitosti jak odrazit narůstající opozici vůči globalizaci, která byla v letech 1991 až 2001 zřejmá.

O: Může tato nová antiteroristická ideologie posloužit jako nástroj pro opětovnou integraci americké dělnické třídy do kapitalistického systému, znemožnit jakýkoli její autonomní odpor a mobilizovat ji pro válečné úsilí americké vládnoucí třídy tak jako v případě druhé světové války?

LG: Na současnou situaci považuji za zajímavé to, že lidé velmi rychle zjistili, že tato hysterie má skrýt velice hluboké sociální problémy ve Spojených státech. Například nedávná válka jak v Afghánistánu tak především v Iráku se ospravedlňovala ve jménu boje proti terorismu. Ve stejnou dobu je třicet z padesáti amerických států v podstatě v bankrotu a seškrtávají všemožné sociální služby. A to ve stejnou dobu, kdy začíná být jasné, že americká válka a okupace Iráku bude stát 200 miliard dolarů. Již za první války v Zálivu roku 1991 bylo Bushovo velké vojenské vítězství zcela zapomenuto kvůli hospodářské krizi a útoku na životní úroveň dělnické třídy. Takže si myslím, že v době, kdy se v Americe zavírají nemocnice a školy a pracoviště, Bush syn, současný prezident, bude mít ještě větší problémy s ospravedlněním těchto ohromných výdajů na války v zahraničí.

O: Co se týče stávek posledních dvaceti let, o kterých jsi hovořil, a zejména pak co se týče nové obranné vlny ze strany dělnické třídy, organizovaly tyto stávky hlavně odbory, nebo k nim docházelo mimo odbory?

LG: Myslím, že od 70. let 20. století lze jen ztěžko hovořit o velkém množství bojů mimo odbory. Předtím jsem mluvil o vlně divokých stávek, která trvala od poloviny 50. let 20. století do roku 1973 a skončila se začátkem ropné krize a s počátkem skutečného ekonomického úpadku Spojených států. Po roce 1973 a po velice rozsáhlém propouštění v americkém průmyslu byli dělníci, kteří pořád ještě měli zaměstnání, šťastní, že to zaměstnání mají a divoké stávky je dál nezajímaly. To ale neznamená, že od 70. let 20. století nedocházelo k nějaké té divoké aktivitě. Například po restrukturalizaci průmyslu a propuštění statisíců lidí, dělníci, kteří zbyli, zjistili, že vlastně mají nesmírnou moc. A například bylo významné, že spousta těch nejdůležitějších stávek se odehrála v dopravním sektoru, kde mají dělníci moc zastavit oběh zboží. Znáte japonský systém "přesně načas"? Ne? "Přesně načas" znamená, že společnosti organizují výrobu a oběh zboží takovým způsobem, že se nikdy nikde nehromadí neprodané zboží a jestliže něco má být doručeno určitý den ve 20:00, tak to je doručeno právě toho dne ve 20:00. To společnostem umožňuje propustit spousta dělníků, ale dělníci, kteří zůstanou, mají sílu velmi snadno narušit tento druh organizace práce. Obecně si ale nicméně myslím, že ve

srovnání s obdobím do 70. let 20. století míra tohoto druhu aktivity značně poklesla. Přibližně z jedné třetiny celkové pracovní síly Spojených států se stali lidé s prací na částečný úvazek a brigádníci. Takže akce mimo odborový rámec a toho druhu, o nichž jsem hovořil s ohledem na systém “přesně načas”, mohou provádět pouze dělníci, kteří stále mají stále zaměstnání s nějakým druhem organizovanosti.

O: Připadá mi, že ten odpor pracujících, o kterém jsi hovořil, by mohl vést k obnově anarchosyndikalismu nebo revolučního syndikalismu v USA. Jaký je tvůj názor na tuto možnost?

LG: V USA jsou malé anarchosyndikalistické proudy a v hodně malém se oživil i IWW. Ale dokážou organizovat jen na velmi malých a marginálních pracovištích. A v mnoha případech, kdy byli úspěšní, společnost okamžitě zkrachovala. Přál bych si, aby situace byla optimističtější, ale myslím si, že jsou pořád silně uvězněni ve velmi marginálním organizování. Nicméně památka IWW je ve Spojených státech pořád důležitá a snad jednoho dne ovlivní dělníky ve větších firmách. A teď nevidím žádné známky, které by na něco takového ukazovaly.

O: Myslíš si tedy, že nastane-li nové kolo odporu dělnické třídy, mohlo by mít podobu syndikalismu: organizovanost v odborech a tak?

LG: Domnívám se, že za současné situace je většina amerických dělníků vzhledem k nové mezinárodní organizaci práce stále zcela v defenzivě. Například v příštích 10 letech bude tři a půl miliónů pracovních míst ve službách přesunuto do Indie. Zároveň velké množství podniků to balí ve Spojených státech i v Mexiku a stěhují se do Číny. To znamená, že američtí dělníci se musí vyrovnat s takovou mezinárodní organizací, která nikdy předtím neexistovala...

V tomto místě bohužel došla páska v diktafonu a zbytek rozhovoru tak nebyl zaznamenán.